

Empar Pellicer i Pérez

La influència política en els topònims urbans de Gandia. El cas concret de 1936

De la motivació lògica de la toponímia a l'antroponímia ideològica

En analitzar la toponímia urbana de qualsevol poble o ciutat des d'un punt de vista diacrònic, s'obté una abundosa informació que ens parla, a grans trets, de la seua història, la geografia o la topografia. Els noms antics dels carrers revelen quins eren els tipus d'oficis que s'hi realitzaven, on estaven ubicats els edificis més emblemàtics, quins eren els personatges més rellevants de la localitat i quines les principals devocions populars. Els noms històrics dels carrers de la Vila, la Vilanova i el Raval de Gandia obeeien a la lògica necessitat d'orientació, identificació i referència que experimentaven els seus habitants en fer ús de l'espai urbà. D'aquesta necessitat va sorgir espontàniament una toponímia de caràcter i motivació popular que es va mantenir pràcticament inalterada fins al segle XIX. Així, el carrer on se situava el gremi dels pellers s'anomenava carrer dels Pellers; el carrer on es trobava el forn, es deia carrer del Forn, i la plaça que dona entrada al palau va ser anomenada com la plaça del Palau.¹

Però, a partir del darrer quart del segle XIX, amb el creixement de la ciutat i l'aparició dels eixamples, el nom dels nous carrers ja no va estar motivat per l'ús ni va sorgir espontàniament, sinó que va passar a estar controlat pel poder municipal d'acord amb els seus interesos. El govern local havia comprés que els noms podien constituir un instrument sumament útil, més enllà de la seua finalitat orientadora de l'espai. D'una banda, reforçaven la identificació dels habitants amb la seua ciutat, i d'altra, facilitaven que determinats elements passaren a convertir-se en referents col·lectius. De manera que, a través de l'elecció de la toponímia, es podia elaborar una o una altra *narració* de la ciutat que després passava

1. Per ampliar aquesta informació podeu consultar: VINSON, G. *Gandia 1850*, Gandia, 2008.

a ser assimilada pels habitants. Des d'aleshores, la toponímia urbana va ser emprada com un mitjà més de propaganda.

A finals del segle XIX la tendència va ser posar el nom d'un personatge o d'un fet rellevant als nous carrers. Aquesta era, i és, la manera més visible, de cara als ciutadans, d'homenatjar aquella persona o d'ennobrir un fet. Així, els carrers dels eixamples van prendre el nom dels alcaldes, nobles, terratinents i industrials que van fer possible el creixement urbanístic i la modernització de la ciutat: Josep Rausell, com alcalde de Gandia; Lluís Vallier, empresari de la seda, alcalde i futur marquès de Quirós; Ceferino Alfaro, Maldonado, Moran Roda, París, etc. com a terratinents i propietaris de les terres on s'urbanitzaven els nous barris de la ciutat.

Així es posa de manifest en un document de la Comissió Especial per als Eixamples Sud i Nord, del 30 de maig de 1884,² on entre d'altres, s'aproven les nomenclatures d'aquests nous carrers, tant de l'Eixample Nord com del Sud:

*«la avenida que conduce desde la Estación del Ferro-Carril á la Calle Mayor que se titulará **Avenida del Marqués de Campo** por cuanto á este egregio señor deben la primera linea férrea que contribuyó y contribuye en tanta escala al desarrollo de las tres fuentes principales de la riqueza de los pueblos, la agricultura, la industria y el comercio. Justo es que se le tribute honor tan merecido. La calle que partiendo de la anterior frente al ángulo que ocupaba el Torreón de la Escuela Pía, terminará en el Camino del Mar, se llamará **Calle de Alcalá de Olmo**, habiendose tenido en cuenta que á la iniciativa de este señor y a su valiosa cooperacion debió Gandia la realizacion del Tram-Way, mejora importantisima que ha dado por resultado la mas importante del Ferro-Carril».*

*«La continuación de esta desde el Camino del Mar hasta el Rio se llamará **Calle de González**, por cuanto á este señor se le debe el notable impulso dado a la edificación de esta zona».*

*«Calle primera entrando por la carretera, **calle de Morant**, honrando la memoria de este buen patricio á quien entre otros hechos de feliz recordacion se debe la fundacion del asilo benefico con que cuenta Gandia.*

*Calles segunda y tercera de **Rausell** y **Vallier** respectivamente, por cuanto á estos dos ylustres patricios se debe en primer termino la creacion del Ensanche, contribuyendo en gran manera á la prosperidad del mismo»*

2. Signatura: AB-1755/10. IMAB, Gandia.

En les primeres dècades del segle XX, juntament amb la motivació antroponímica de la denominació de les vies públiques, va adquirir major pes la motivació política i ideològica. La dictadura de Primo de Rivera en va ser un bon exemple. Els principals carrers i places de Gandia van adoptar els noms del nou règim. Així, el carrer Major va passar a rebre el nom del dictador. Un altre exemple significatiu va ser la Guerra Civil, quan es va portar a terme un intent de transformar radicalment la toponímia urbana que no va acabar d'implantar-se, lògicament, per la brevetat del període històric i per l'adveniment de la dictadura franquista.

Els noms dels carrers de Gandia durant la Guerra Civil espanyola

Per conèixer els noms dels carrers de Gandia en aquesta interessant etapa de la nostra història cal acudir a un document inèdit titulat *Cambio de las calles de Gandia*,³ datat el 30 de setembre de 1936. El document consta d'un sol full mecanografiat i es conserva a l'Arxiu Històric de Gandia. No està signat ni forma part de cap expedient més ampli, per la qual cosa sols algunes característiques tipogràfiques apreciables en l'original, que s'adjunta a l'apèndix documental, poden orientar a l'hora d'establir hipòtesis generals sobre l'autoria. L'estructura externa del document indueix a creure que la persona que confecciona el llistat té coneixements de mecanografia i organització textual. Els guions per a separar les columnes entre els noms *antics* i *moderns*; la lletra «a» que marca el canvi de nomenclatura, sempre centrada; l'abreviatura llatina «id.», així com la marca de final de document «=::=:», porten a resoldre que es tracta d'una persona avessada a fer aquest tipus de feina. De la mateixa manera, també cal recordar que no era tan usual trobar una màquina d'escriure, i sols organismes oficials o grans empreses en feien ús. No obstant això, i en conseqüència doncs, també sobta el fet que hi apareguen abundants correccions i rectificacions (tant per sobreposició de lletres mecanografiades com correccions a mà), fet possiblement explicable per haver estat realitzat a correu o per desconeixement de l'ortografia correcta dels noms.

En la transcripció gràfica que s'aporta a continuació s'ha mantingut l'ortografia,⁴ les abreviatures i les grafies originals, per tal de poder salvaguardar la fonètica i els coneixements lingüístics de l'autor o autors del llistat, aspecte interessant en analitzar-se des del punt de vista filològic. Per tal de deixar més constància, en alguns casos s'ha optat per fer la

3. Signatura: AB-1755/34. IMAB, Gandia.

4. Seguint les normes ortogràfiques del castellà, idioma en què està escrit el document, subratlem en la transcripció les errades que es poden observar a l'original, bàsicament errades d'accentuació.

transcripció fonètica⁵, i així donar suport als trets de la pronunciació que s'hi veuran més endavant.

Cambio de las calles de Gandia

30 de Septiembre de 1936

Antiguas	GANDIA	Modernas
Sanz y Fores	a	Manuel Llaneza [ʎa'neza]
Abadja	a	Teniente Castillo
A. Company y Duque	a	Ausias March [ʎ'auzias]
Cofradía	a	Castrovido
Diezmo	a	Sol y Ortega
Loreto y Padre Gomar	a	Sanchis Banús
Plaza Loreto	a	Joaquín Costa
San Bernardo	a	Luis de Silval
San Pascual	a	Pérez Galdós
Cgo. Morell y Monjas	a	Francisco Ascaso
Plaza de M. D. Enríquez	a	P. de R. de Riego
Santa Clara y Nogueres	a	Anselmo Lorenzo
Canónigo Manjón	a	Idelgart
Magistrado Catala	a	Ramón y Cajal
Padre Pascual Catala	a	Salvador Seguí
P. Juan de Ribera	a	Ferrovianos
Avenida Pío XI	a	Avenida de Cossió [kosi'o]
Santo Tomás de Villanueva	a	Fernando de Rosa
Carmen	a	Socorro Rojo
Arzobispo Polou	a	Santiago Garcia
Andres Hibernon	a	Aida Lafuente [ʎajda]

5. Aplicació al català dels principis de transcripció de l'Associació Fonètica Internacional. Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica. Barcelona, 1999.

Cruz y Purísima Concepción	a	Antonio Zozaya
Duque Carlos de Borja	a	García Lorca
San Rafael	a	Periodista Azate
San Francisco de Borja	a	Calle de los Trabajadores
Travesía de idem	a	Rusia
Plaza de San Roque	a	Mariana de Pineda
San Roque	a	SEIS de Octubre
Cabo Pastor, Plaza de	a	Paseo Germanias
Calle San Jose	a	Tomàs Meabe
Plaza de San Jose	a	Comuneros de Castilla
1ª Travesía San Jose	a	Luis Morote
2ª id. id.	a	Lenin
3ª id. id.	a	Zaragoza
Calle San Ponce	a	Luisa Rico
Travesía de id.	a	Germinal
Padre Carlos Ferris	a	Carlos Marx
San Salvador	a	Dieciseis de Febrero
San Vicente Ferrer	a	Oviedo
P. Rey Don Jaime	a	Plaza 1º de Mayo
Partida Bajo San-Juan	a	Partida Bajo Bayren
Nueva Travesía S. Francº Borja	a	Pí y Margall

Grao

Ermita	a	Ascaso
Iglesia y Virgen	a	Pablo Iglesias
Part	a	Germinal
Príncipe	a	SEIS de Octubre
San Nicolás	a	Zaragoza
Rey	a	Salvador Seguí

Els canvis que s'efectuen en els noms dels carrers de la ciutat deixen clar que el motiu fonamental de l'ús toponímic era bastir uns referents col·lectius afins a la República, popularitzar els personatges destacats per la seua lluita contra el feixisme a fi de construir una *narrativa* de la ciutat en clau d'esquerres.⁶

S'eliminen noms no afins políticament i totes les referències a la monarquia o a l'església. Són substituïts els noms de sants, de reis o de ducs, pels de ciutats resistents a l'alçament franquista, com Saragossa i Oviedo, o per les dates que recorden les revolucions russes, tant la primera, del setze de febrer de 1917, com la segona, del sis d'octubre del mateix any.

Pel que fa a l'antroponímia, personatges de l'àmbit republicà espanyol, tant militars com polítics, periodistes o sindicalistes, són els referents per la nova denominació dels carrers de Gandia. Però, no deixa de ser interessant el cas que cap dels noms d'aquests personatges contraris a l'alçament fos fill de la ciutat. Fins i tot, es pot posar en dubte que foren personatges populars en aquestes terres en aquell moment històric. Es pot afirmar que, si més no en alguns casos, els mateixos que confeccionaven el llistat no devien conèixer més que d'oïda o de referències llunyanes aquests resistents del bàndol republicà. La prova està en les errades ortogràfiques a l'hora d'escriure el nom de Manuel Llanceza, assimilat el cognom a la fonètica valenciana i transcrit com a *Llanesa*.⁷ També els dubtes a l'hora d'escriure el cognom *Zozaya/Zozoya*.

Amb els antropònims, el que es perseguia no era destacar personatges locals, ni tan sols els relacionats amb la II República, sinó donar a conèixer a la població els personatges més actuals en l'àmbit de la resistència antifeixista a nivell estatal. Es podria afirmar que majoria d'aquests noms no es conserven avui dia en la memòria dels gandians. Van ser fruit d'un moment històric, alguns van formar part de les primeres baixes de la Guerra Civil. Molts d'ells militars i polítics, que tres anys després cauran en l'oblit per pertànyer al bàndol dels vençuts, com per exemple els següents:

-
6. O, si més no, aquesta era la intenció, ja que es desconeix el grau d'implantació d'aquest llistat. Possiblement els carrers mai no van arribar a retolar-se i caldria investigar la seua aplicació en la documentació oficial.
 7. Manuel Llanceza Zapico fou un miner asturià, fundador el 1910 del *Sindicato de Obreros Mineros de Asturias* (SOMA). A Mieres, població on va treballar i desenvolupà la seua feina política com a sindicalista, encara té dedicat un carrer. Però, el que resulta ací curiós és la pronúncia del seu cognom. Els que confeccionen el document transcriuen el nom com a *Llanesa*. Aquest fet ens du a pensar que no disposaven de documentació escrita on aparegués el nom.

José del Castillo Sáez de Tejada, que apareix al llistat com a *Teniente Castillo* era un militar espanyol, membre de la Unió Militar Republicana Antifeixista (UMRA), tinent de la Guàrdia d'Assalt, que va morir assassinat el 12 de juliol de 1936.

Roberto Castrovido Sanz era un periodista madrileny que va ser director del diari *El País* i diputat pel Partit Republicà Democràtic Federal. Després de la Guerra Civil es va exiliar a Mèxic, on morí el 1941.

Joan Sol i Ortega fou un advocat català que, entre altres tasques polítiques, el 1895 fundà el Partit Republicà Nacional. També podem remarcar, com a fet destacable, que el 1912 va defensar als processats pels fets de Cullera, del 18 de setembre de 1911, quan després d'una vaga es donà mort al jutge i a un algtzir. Els detinguts van ser més d'un centenar, i desenes més a poblacions veïnes, entre les quals hi havia Gandia.

José Sanchis Banús, nét de militar i fill de qui fou alcalde de València, José Sanchis Bergón. Estudià medicina i s'especialitzà en psiquiatria. Membre del PSOE i diputat, fou defensor de la llibertat sexual i del divorci.

Curiosament, només un nom d'aquest llistat està directament relacionat amb la ciutat de Gandia: el poeta Ausiàs March. No deixa de sobtar trobar-lo enmig de totes les altres personalitats escollides, tant per les diferències d'època com per les socials, ja que March era senyor feudal de Beniarjó en època medieval. No es pot deixar passar l'oportunitat que atorga el fet de trobar-hi el nom d'Ausiàs March, ja que permet posar de relleu l'interès de recuperació de l'herència cultural dels clàssics durant la República, alhora que els intents de reivindicació patriòtica a través d'un personatge autòcton. Com sabem, avui dia, un altre carrer de la ciutat de Gandia porta el nom del nostre conegut escriptor. Per aquesta raó, encara crida més l'atenció que apareguera ja en un llistat de 1936 entre militars republicans, sindicalistes i comunistes, fet que resulta molt interessant per aprofundir en les influències

culturals, educacionals i polítiques que es barrejaven en les mentalitats d'un moment històric tan confús.

Evolució dels noms des del segle XIX fins a l'actualitat

Després d'exposar aquest interessant document de 1936, resulta necessari, sobretot pensant en què siga d'utilitat, tant per a curiosos com per a investigadors de la història de Gandia, establir la relació entre els noms que s'hi esmenten i els noms dels carrers actuals. Per solucionar aquesta qüestió s'han confeccionat unes graelles que en permeten la identificació. Per a facilitar la comparació, s'han exposat les diferents denominacions d'un mateix carrer entre l'any 2014 i 1724, i s'ha encapçalat la taula amb el nom del carrer en l'actualitat. Aquesta ordenació és la que ens donarà una idea de les influències intel·lectuals, polítiques, socials o econòmiques, a banda, clar està, de la més antiga i, si volem, genuïna motivació popular.

La graella presenta, a l'esquerra, els noms actuals dels carrers de la ciutat. En una situació central, i en negreta, la denominació dels carrers segons el llistat de l'any 1936. Els noms que tenien els carrers des de principi de segle fins a la Guerra apareixen a la columna de la dreta, ombrejada en roig. A l'esquerre de la columna central, i amb fons blau, els noms dels carrers de Gandia durant la dècada dels anys 50. La resta de columnes constitueixen una informació complementària que permet retrocedir a mitjan segle XIX.

Es pot apreciar clarament com es produeixen els canvis en la toponímia, al temps que es destaquen les errades normatives o els dubtes ortogràfics, com a reflex de les diferents pronúncies. És important advertir, en aquest sentit, que la transcripció que es fa a la graella s'ha fet després de portar a terme una amplíssima revisió de documents de l'AHG i l'AAG que han servit per a la seua confecció.⁸ S'ha volgut mantindre l'originalitat en aquest aspecte, ja que dóna pistes sobre la pronúncia de cada època.

8. El punt de partida d'aquest article és el treball inèdit *Carrers nous i vells* que vaig realitzar per a l'Arxiu Històric i l'Arxiu Administratiu de Gandia. Aquest treball, però, és d'ús intern de l'arxiu i no està a l'abast dels investigadors. Va consistir, bàsicament, en el buidatge de les actes de Comissió de Carrers de la ciutat de Gandia, dels plenaries on s'aprovaven o desestimaven noms de carrers, dels expedients de Secretaria (numerats o no, on es feia referència a l'onomàstica dels carrers), dels planejaments urbanístics, dels llibres de censos i, fins i tot, dels expedients de llicències d'obres, tant públiques com privades, on hi havia de trobar plànols d'emplaçament molt interessants. Tot el material, tant escrit com gràfic, es va comparar amb els plànols de la ciutat, el més antic dels quals data de 1881. La manca de plànols d'abans del segle XIX feia inviable la continuació del treball en dades més reculades. Al final de l'article, en les fonts documentals i bibliogràfiques hi figura tota la documentació utilitzada per la confecció del treball.

Necessitat d'aprofundir en el coneixement de la toponímia urbana de Gandia

La toponímia urbana és un reflex de la societat que la genera i, per tant, ens proporciona molta informació profitosa per entendre-la. Si, a més, analitzem la seua evolució històrica, comprendrem millor quins han estat aquells elements que, en cada moment, s'han escollit per a construir la *narració* de la ciutat; o siga, els referents identitaris propugnats a través de l'espai urbà per part del poder local.

L'estudi i divulgació de la toponímia de Gandia, com en general els aspectes urbanístics, encara presenten moltes llacunes que convé anar omplint, ja que dificulten la feina tant d'historiadors com d'arquitectes urbanistes i investigadors diversos.

Aquest article només constitueix una modesta aportació en aquest sentit, tant per l'extensió com per l'àmbit cronològic i espacial en els quals s'ha fonamentat. Cal esperar que pugua ser completat en futurs treballs i aportacions que permeten conèixer, una mica millor, aquests aspectes tant interessants de la història passada i recent de la ciutat de Gandia.

TIPUS DE VIA	NOM -ACTUAL	1980 ¹ -1987 ² - 2001 ³	1960-1979 ⁴	1958 ⁵
CARRER	<i>Jesuïtes (dels)</i>	<i>Carrer Pares Jesuites</i> <i>Carrer dels Jesuïtes</i> <i>(Antic Llimera)</i>	<i>Calle Padres Jesuitas</i> <i>Carrer Pares Jesuïtes</i> Subdenominació: <i>Carrer de la Llimera</i>	<i>Calle Cardenal Sanz y Forés</i>
CARRER	<i>Abadia (de l')</i>	<i>Abadia</i>	<i>Abadía</i>	<i>Abadía</i>
CARRER	<i>Duc Alfons el Vell (del)</i>	<i>Sant Duc</i>	<i>Calle Santo Duque</i>	<i>Plaza del Santo Duque</i>
CARRER	<i>Confraria de l'Assumpció</i>	<i>Cofradia de l'Assumpcio</i>	<i>Cofraria de l'Assumpció</i>	<i>Confradía de la Asunción</i> <i>Confraria de l'Assumpció</i>
CARRER	<i>Delme (del)</i>	<i>Delme</i>	<i>Calle Diezmo</i>	<i>Calle Diezmo</i>
CARRER	<i>Loreto (de)</i>	<i>Carrer Loreto</i>	<i>Loreto</i>	<i>Loreto</i>
CARRER	<i>Pare Gomar</i>	<i>Pare Gomar</i>	<i>Padre Goma</i>	<i>Padre Gomar</i> <i>Calle de Gomar</i>

1936 ⁶	1900-1935 ⁷	1878-1884 ⁸ 1880-1889 ⁹	1841-1861 ¹⁰
Manuel Llanesa	Sanz y Forés Arzobispo Sanz	Calle de la Limera Arzobispo Sanz y Forés	Calle de la Limera
Antonio Castillo	Abadía	Calle de la Cofradía y Abadía C. Tros Alt Plaza del Palacio	Calle de la Cofradía Calle de la Abadía
Francisco March	Calle del Arzobispo Company Plaza del Duque	Plaza del Duque y Calle del Tosal C. Company (Carreró que anava per darrere de la Plaza del Cuartel, vora el mur del Palau)	Plaza del Duque Calle del Tosal
Antonio Trovado	Cofradía Virgen de Agosto C. de la Asunción	Calle Virgen de Agosto	Calle de la Cofradía
Antonio Ortega	Diezmo	Diezmo	Diezmo Diesmo
Antonio Banús	Loreto Ensanx Padre Gomar	Loreto C. Lloys Sans Calle de Ensanx	Loreto/ del Oreto/ del Orito Calle de Ensanx Ensanx Calle de Sanz

TIPUS DE VIA	NOM -ACTUAL	1980 ¹ -1987 ² - 2001 ³	1960-1979 ⁴	1958 ⁵
PLAÇA	<i>Loreto (de)</i>	<i>Plaça Loreto</i>	<i>Plaza Loreto</i>	<i>Plaza Loreto</i>
CARRER	<i>Sant Bernat (de)</i>	<i>Carrer Sant Bernat</i>	<i>Calle San Bernardo</i>	<i>Calle San Bernardo</i>
CARRER	<i>Sant Pasqual</i>	<i>Sant Pascual</i>	<i>Calle San Pascual</i>	<i>Calle San Pascual</i>
PLAÇA	<i>Vila (de la)</i>	<i>Plaça Cánovas del Castillo</i>	<i>Plaça Mercat</i>	<i>Calle Canónigo Morell</i>
CARRER	<i>Carmelites (de les)</i>	<i>Hermana Carmelita Rita</i>	<i>Canonge Morell</i>	<i>Calle Cánovas del Castillo</i>
PLAÇA	<i>Duquessa Maria Enríquez (de la)</i>	<i>Plaça Duquesa María Enríquez</i>	<i>Plaza Duquesa María Enríquez</i>	<i>Plaza Duquesa María Enríquez</i>
CARRER	<i>Santa Clara</i>	<i>Santa Clara</i>	<i>Calle Santa Clara</i>	<i>Calle Santa Clara</i>
CARRER	<i>Nogueres</i>	<i>Nogueres</i>	<i>Calle Nogueras</i>	<i>Calle Nogueras</i>
CARRER	<i>Canonge Manjon (del)</i>	<i>Canonge Manjón</i>	<i>Calle Canónigo Manjón</i>	<i>Calle Canónigo Manjón</i>
CARRER	<i>Magistrat Català</i>	<i>Magistrat Catalá</i>	<i>Calle Calvo Sotelo</i> <i>Magistrado Catalá</i>	<i>Avda. de Calvo Sotelo</i> <i>(que abraçava l'actual Magistrat Català, Joan Martorell i Plaça de l'Exèrcit Espanyol)</i>

1936 ⁶	1900-1935 ⁷	1878-1884 ⁸	1880-1889 ⁹	1841-1861 ¹⁰
Maquin Costa	<i>Plaza de Loreto</i>	<i>Plaça l'Orito</i>	<i>Plaza del Loreto</i>	
is de Silval	<i>San Bernardo</i>	<i>Calle de San Bernardo</i>	<i>Travesía de San Bernardo</i>	<i>Calle de San Bernardo</i>
rez Galdós	<i>San Pascual</i>	<i>Calle San Pascual / Pasqual</i>		<i>Calle de San Pasqual</i>
ancisco Ascaso	<i>Calle Pescadería</i>	<i>Calle de la Pescadería</i>		<i>Calle de la Pescadería/ Pescadería vieja</i>
	<i>Calle Cánovas del Castillo</i>			
	<i>Serpis</i>	<i>Serpis</i>		<i>Serpis</i>
	<i>Canónigo Morell</i>	<i>Canónigo Morell</i>		<i>Mur Trenca</i>
de R. de Riego	<i>Plaza Monjas de Santa Clara</i>	<i>Calle de las Monjas</i>		<i>Calle de las Monjas</i>
	<i>Santa Clara</i>	<i>Santa Clara</i>		
	<i>Solares de Santa Clara</i>	<i>Calle de las Monjas de Santa Clara</i>		<i>Santa Clara</i>
selmo Lorenzo	<i>Nogueres</i>	<i>Calle de Nogueres</i>		<i>Calle de las Nogueras/ dels Nogueres</i>
	<i>C. de Noguera</i>			
lgart	<i>Canónigo Mangon</i>	<i>Calle París</i>		
món y Cajal	<i>Capitán Galán</i>	<i>Calle en Proyecto</i>		<i>Partida de la Senda del Blanch</i>
	<i>Calle de Alcoy (Prolongación)</i>	<i>(que segueix més o menys la línia de la Senda d'En Blanc)</i>		

TIPUS DE VIA	NOM -ACTUAL	1980 ¹ -1987 ² - 2001 ³	1960-1979 ¹	1958 ³
CARRER	<i>Pare Pasqual Català</i>	<i>Pare Pasqual Català</i> <i>Carrer Mossén Moragues</i>	<i>Calle Padre Pascual Catalá</i>	<i>Calle Padre Pascual Catalá</i>
CARRER	<i>Sant Joan de Ribera</i>	<i>Sant Joan de Ribera</i>	<i>San Juan de Ribera</i> . <i>S'especifica:</i> <i>«Se sustituye el nombre de Beato por el de San Juan de la Ribera»</i>	<i>Calle P. Juan de Ribera</i>
AVINGUDA	<i>Grau (del)</i>	<i>Carrer/Avinguda Pius XI</i> <i>Carrer Wilson</i>	<i>Pio XI</i> <i>Wilson</i>	<i>Avenida de Pio XI</i> <i>Camino del Mar</i>
CARRER	<i>Sant Tomàs de Villanueva</i>	<i>Sant Tomás de Villanueva</i>	<i>Calle Santo Tomás de Villanueva</i>	<i>Calle Santo Tomás de Villanueva</i>
CARRER	<i>Sant Josep de Calassanç</i>	<i>Sant Josep de Calasanz</i>	<i>Calle San José de Calasanz</i>	<i>Escuelas Pías</i>
CARRER	<i>Arquebisbe Polou</i>	<i>Arquebisbe Polou</i> <i>S'afig el subtítol:</i> <i>Antic dels Calderers</i>	<i>Calle Arzobispo Polou</i>	<i>Calle del Arzobispo Polou</i>
CARRER	<i>Dona Teresa (de la)</i>	<i>Carrer Beat Andreu Hibernon</i>	<i>Beat Andrés Hibernón</i>	<i>Calle Beato Andrés Hibernón</i>
CARRER	<i>Creu (de la)</i>	<i>Creu</i>	<i>Calle Cruz</i>	<i>Calle de la Cruz</i>
CARRER	<i>Puríssima</i>	<i>Puríssima</i>	<i>Calle de la Purisima</i>	<i>Calle de la Purisima</i>

1936 ⁶	1900-1935 ⁷	1878-1884 ⁸ 1880-1889 ⁹	1841-1861 ¹⁰
<i>Lludor Seguí</i>	<i>Padre Pascual Catalá</i>		
<i>rroviaris</i>			
<i>enida de Cossió</i>	<i>Partida rural Camino del Mar</i> <i>Calle de Pio XI.</i>	<i>Calle del Puerto</i>	<i>Camino /Partida del camino del Mar</i>
<i>rnando de Rosa</i>			
<i>corro Rojo</i>	<i>Carmen</i>	<i>Calle del Carmen</i>	
<i>ntiago García</i>	<i>Calle del Arzobispo Polou</i>	<i>Calle de Caldereros</i>	<i>Calle de los Caldereros</i>
<i>da Lafuente</i>	<i>Beato Andrés-Hibernón</i>	<i>Calle del Beato Andrés Hibernón</i>	<i>Beato Andrés</i>
<i>tonio Zozoya</i>	<i>C. de la Cruz</i> <i>Purísima</i>	<i>Calle de la Cruz</i> <i>Purísima Concepción</i>	<i>Calle de la Cruz</i>

TIPUS DE VIA	NOM -ACTUAL	1980 ¹ -1987 ² - 2001 ³	1960-1979 ⁴	1958 ⁵
CARRER	<i>Duc Carles de Borja (del)</i>	<i>Duc Carles de Borja</i>	<i>Calle Duque Carlos de Borja</i>	<i>Calle del Duque Carlos de Borja</i>
CARRER	<i>Sant Rafael</i>	<i>Carrer Sant Rafael</i>	<i>Calle San Rafael</i>	<i>Calle San Rafael</i>
CARRER	<i>Sant Francesc de Borja</i>	<i>Sant Francesc de Borja</i>	<i>Calle San Francisco de Borja</i> <i>Subdenominació: «Vila Nova del Trapig»</i>	<i>Calle de San Francisco de Borja</i>
CARRER	<i>Elionor de Castro</i>	<i>Elionor de Castro</i>	<i>Calle Leonor de Castro</i>	<i>Travesía de San Francisco de Borja</i>
PLAÇA	<i>Beat Andreu Hibernon</i>	<i>Plaça Sant Roc</i>	<i>Plaza de San Roque</i>	<i>Plaza de San Roque</i>
CARRER	<i>Sant Roc</i>	<i>Sant Roc</i>	<i>Calle San Roque</i>	<i>Calle de San Roque</i>
PASSEIG	<i>Germanies (de les)</i> ¹	<i>Passeig de les Germanies</i>	<i>Passeig Germanies</i> <i>S'especifica: «Antes Cabo Pastor, G. Ferrer, L. Belda»</i>	<i>Plaza de Cabo Pastor</i>
CARRER	<i>Sant Josep</i>	<i>Sant Salvador</i>	<i>Sant Josep</i>	<i>Calle de San Salvador</i>
PLAÇA	<i>Sant Josep</i>	<i>Plaça Sant Josep</i>	<i>Plaza de San José</i>	<i>Plaza de San José</i>

1936 ⁶	1900-1935 ⁷	1878-1884 ⁸ 1880-1889 ⁹	1841-1861 ¹⁰
arcía Lorca	<i>Villanueva de San Roque</i> <i>Duque Carlos de Borja</i>	<i>Villanueva de San Roque</i>	<i>Villanueva vieja</i>
eriodista Azati	<i>Carretera de Albaida</i>	<i>Carretera de Albaida a Gandia</i>	<i>Carretera de Albaida</i>
alle de los Traba- dores	<i>Villanueva del Trapig</i> <i>San Francisco de Borja</i>	<i>Villanueva del Trapig</i>	<i>Villa nueva del Trapig/ trapich</i>
usia	<i>Borja</i> <i>Travesía 1ª San Francisco de Borja</i>	<i>Travesía 1ª del Trapig</i>	<i>Callizo de la Villanueva</i>
ariana de meda	<i>Plaza San Roque</i>	<i>Plaza de San Roque</i>	<i>Plaza del Convento</i>
IS de Octubre	<i>San Roque</i>	<i>Calle de San Roque</i>	<i>Calle de San Roque</i> <i>Callizo/ Calliso de San Roque</i>
useo Germanias	<i>Plaza del Cabo Pastor</i>	<i>Plaza del Cuartel</i>	<i>Plaza/ Plazuela del Cuartel</i>
màs Meabe	<i>Calle de San Salvador</i>	<i>Calle de San José</i> <i>Calle de San Salvador</i>	<i>Calle de San Joseph</i>
muneros de stilla	<i>Plaza de San José</i>	<i>Plaza de San José</i>	<i>Plaza de San Joseph</i>

TIPUS DE VIA	NOM -ACTUAL	1980 ¹ -1987 ² - 2001 ³	1960-1979 ¹	1958 ⁵
CARRER	<i>Jueria (de la)</i>	<i>Sant Josep, Travessera</i> <i>Carreró de Sant Josep</i>	<i>Travesía San José</i>	<i>1ª Travesía San José</i>
CARRER	<i>Almiserà (d')</i>	<i>Almissera</i> <i>Almisserá</i>	<i>Calle Almiserat</i>	<i>2ª Trav. San José</i>
CARRER	<i>Castellonet (de)</i>	<i>Castellonet</i>	<i>Calle Castellonet</i>	<i>3ª Travesía de San José</i>
CARRER	<i>DESAPAREGUT</i>	<i>DESAPAREGUT</i>	<i>Calle San Ponce</i>	<i>Calle San Ponce</i>
CARRER	<i>Sant Ponç</i>	<i>Sant Ponç</i>	<i>Travesía San Ponce</i>	<i>Travesía de San Ponce</i>
CARRER	<i>Pare Carles Ferris</i>	<i>Pare Carles Ferris</i>	<i>Calle Padre Carlos Ferris</i>	<i>Calle del Padre Carlos Ferris</i>
CARRER	<i>Sant Salvador</i>	<i>Sant Salvador</i> <i>S'afig el subtítol:</i> <i>Antic de la Pastora</i>	<i>Calle San Salvador</i>	<i>Calle San Salvador</i>
CARRER	<i>Sant Vicent Ferrer</i>	<i>Sant Vicent Ferrer</i>	<i>Calle San Vicente Ferrer</i>	<i>Calle de San Vicente Ferrer</i>
PLAÇA	<i>Rei En Jaume I (del)</i>	<i>Plaça Rei Jaume I</i> <i>Subdenominació:</i> <i>Placeta del Segó</i>	<i>Calle Rey d. Jaime</i> <i>Rei Jaume I</i>	<i>Plaza del Rey Don Jaime</i>

1936 ⁶	1900-1935 ⁷	1878-1884 ⁸ 1880-1889 ⁹	1841-1861 ¹⁰
<i>is Morote</i>	<i>Travesía 1ª San José</i>	<i>Travesía de San José</i>	
<i>in</i>	<i>Travesía 2ª de San José</i>	<i>Travesía de San José</i>	
<i>ragoza</i>	<i>3ª Travesía de San José</i>		
<i>isa Rico</i>	<i>Calle San Ponce</i>	<i>Calle de San Ponce</i>	<i>Calle de San Ponze/ Ponse</i>
<i>terminal</i>	<i>Travesía de San Ponce</i>	<i>Traviesa San Ponce</i>	<i>Calliso de San Ponse/ Callizo de San Ponze/ Traviesa de San Ponze/ Traviesa de San Ponse</i>
<i>arlos Marx</i>	<i>Morán Prolongación</i>	<i>Calle del P. Carlos Ferriz</i>	
<i>ECISEIS de brero</i>	<i>San Salvador</i> <i>San Josep</i>	<i>Calle de San José</i> <i>Calle de San Salvador</i>	<i>Calle de San Salvador</i>
<i>viedo</i>	<i>Carretera de Albaida</i> <i>San Vicente Ferrer</i>	<i>Carretera de Albaida o Calle San Vicente</i>	
<i>laza del 1º de ayo</i>	<i>Plaza Rey Don Jayme</i> <i>Plaza del Rey</i> <i>Plaza de los Cereales</i>	<i>Cereales</i>	<i>Plazuela de la Cruz</i>

TIPUS DE VIA	NOM -ACTUAL	1980 ¹ -1987 ² - 2001 ³	1960-1979 ¹	1958 ⁵
--------------	-------------	--	------------------------	-------------------

Partida Bajo San Juan, que canvia a **Partida Bajo Bayren** (1936, sig: AB-1755/034). He estimat la possibilitat que es referís a la partida: *Callejero de Gandia y distritos, 1968* (AB-3623/ 007): *Bajo San Juan* lització als plànols.

Una altra possibilitat és que es referísca realment a la partida: *Callejero de Gandia y distritos, 1968* (AB-3623/ 007): *Bajo San Juan*.

Nueva Travesia S. Francisco de Borja, que canvia a **Pí y Margall** (1936, sig: AB-1755/034). Pot ser es tracta de l'actual *Calle Trapix*.

CARRER	<i>Ermita (de l')</i>	<i>Ermita</i>	<i>Calle Ermita</i>	<i>Calle de la Ermita</i>
CARRER	<i>Verge</i>	<i>Verge</i>	<i>Calle Virgen</i>	<i>Calle de la Virgen</i>
CARRER	<i>Part</i>	<i>Part</i>	<i>Part</i>	<i>Calle Part</i>
CARRER	<i>Príncipe</i>	<i>Príncep</i>	<i>Calle Príncipe</i>	<i>Calle del Principe</i>
CARRER	<i>Sant Nicolau</i>	<i>Sant Nicolau</i>	<i>Calle San Nicolás</i>	<i>Calle San Nicolás</i>
CARRER	<i>Rei</i>	<i>Rei</i>	<i>Calle Rey</i>	<i>Calle del Rey</i>

1936⁶1900-1935⁷1878-1884⁸ 1880-1889⁹1841-1861¹⁰

a l'actual *plaça del Prado*, anomenada *Plaza de Bayren* al Padró de 1889 (AB-1740), però no ha sigut possible la loca-

uan.

apig, ja que al Padró de 1924 s'anomena com a *Travesía 2^a de San Francisco de Borja* i al Plànol de 1935 apareix com a

caso

Ermita

Ermita

blo *Iglesias*

Virgen

Calle de la Virgen

terminal

Calle de Part

Part

EIS de *Octubre*

Príncipe

Calle del Príncipe

aragoza

San Nicolás

Calle de San Nicolás

lvalador *Seguí*

Documentació adjunta

Fonts documentals i bibliogràfiques

Manuscrits i lligalls corresponents a l'Arxiu Històric de Gandia (IMAB)

Descripció del document	Data	Inclou material gràfic	Signatura (IMAB)
Original Padrón de Gandia	1778		AB-154
Fulls del padró general	1837		AB-1724/01 (completat en AB-1723)
Padrons de població	1841 - 1848		AB-1724/02-08
Padrons per a la numeració de carrers i places	1858, 1859 i 1861		AB-1755/02-04
Padró d'habitants	1880		AB-1739
Ensanche del Grao	1881		AB-1755/014
Eixample Sud i centre ciutat	1884 - 1886		AB-1788
Expedient administratiu de l'Eixample de Gandia	11/12/1878 - 11/08/1884		AB-1755/007
Aprovació del plànol parcel·lari de la ciutat	11/02/1884		AB-1755/008
Pla parcel·lari de l'antic Prado de València i adjacents.	19/11/1885 - 08/01/1886		AB-1755/009
Memòria descriptiva sobre l'Eixample Nord	29/04/1878 - 04/10/1888		AB-1755/010
Padró d'habitants	1889		AB-1740
Projecte d'Eixample de la ciutat de Gandia elaborat per Joaquín Aracil	22/08/1925 - 16/01/1926		AB- 1755/023

Expedient per a confeccionar plànols i aliniacions interiors i d'eixamples de la ciutat i del Grau	02/07/1927 – 02/12/1930	AB-1755/025
Canvi de noms dels carrers de Gandia	30/09/1936	AB-1755/034
Expedientes apertura calles	1955-1967	AB-2711 - AB-2712
Pla General d'Ordenació Urbana	1969	AB-5613

Material cartogràfic de l'Arxiu Històric de Gandia (IMAB)

Data	Signatura	Data	Signatura
1899	CE-58	1943	CE-1/ CE-47
1900	CE-65/1	1946	CE-48/ CE-81/ CE-104
1926	CE-41	1954	CE-117
1931	CE-43	1957	CE-149
1935	CE-45 i 46	1967	CE-147
1942	CE-51	1978	CE-109

Bibliografia

ALONSO LÓPEZ, J. E. (1998): *Història de la Safor*, La Xara, Simat de la Valldigna.

AMIGÓ, R. (1999): *Introducció a la recerca en toponímia i antroponímia*, Biblioteca Serra d'Or, PAM.

Estudis de toponímia valenciana, València, ed. Denes, 2000.

Materials de toponímia, I, València, ed. Denes, 1995.

Materials de toponímia, I, València, ed. Denes, 1995.

MOREU-REY, E. (1982): *Els nostres noms de lloc*, Ed. Moll, Palma.

VENY, J. (1996): *Onomàstica i dialectologia*, PAM.

—(1986): *Introducció a la dialectologia catalana*, Enciclopèdia Catalana.

—(2007): *Petit atlas lingüístic del domini català*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.

Articles

AMIGÓ I ANGLÈS, R. (1995): «Alguns comentaris sobre inventaris de toponímia». *Toponímia i antroponímia catalana i general*. Lleida, 1995.

—(1998): «Qüestió de noms: toponímia i política», dins d'*Història, societat i cultura dels Països Catalans*, de la Fundació Enciclopèdia Catalana.

CASANOVA I HERRERO, E. (2002): «Apellidos valencianos y etimología popular», *Actes del Congrés Internacional d'Onomàstica*.

MOLINA, P. (2005) «Sobre topònims oficials i denominacions populars», Llibret de la Falla de Corea, Gandia.

—(2009): «El nom del barri de Corea», *Revista de la Junta de Districte de Corea*.

Notes a les taules

1. *Trabajos preliminares para la formación de los censos generales de la nación.* (12-2-1980).
2. *Vies Pùbliques de Gandia (juny de 1987)*
3. *Actes del Plenari de Gandia del 6-VII-2000*
4. 1960-1961. Retolació de nous carrers (AB-3607/025)
1966-1968. «Plan General de Ordenación Urbana» (AB-5613)
1968. «Callejero de Gandia y distritos» (AB-3623/007)
1969. Retolació de carrers (AB-3628/010)
1979. Llistat vies pùbliques
5. 1958. (AB-2712/25)
6. 1936. *Cambio de las calles de Gandia.* (AB-1755/034)
7. Plànols: 1942 (CE-51), 1935 (CE-45 i 46), 1926 (CE-41) i 1900(CE-65/1). Padrans 1924 i 1904.
8. 1878 (AAB-0255/000). Eixamples sud i nord: 1878-1886 (AB-1755/007-008-009-023). 1884-1886 (AB-1788/1-218).
9. Padró d'habitants 1880 i 1889 (AB-1739 i AB-1749).
10. Padrans o numeració de carrers de 1858, 1859 i 1861 (AB-1755/02, 03, 04). Padró 1837 (AB-1724/1). Padrans 1841-1848 (AB-1724/2-8).
11. En aques cas el canvi de nom que apareix al llistat de 1936 (AB-1755/34, IMAB), sols fa referència a la plaça formada al començament de l'actual Passeig de les Germanies.

L'autora vol fer palés l'agraïment més sincer pel coneixement aportat, el treball i el bon fer d'Isabel Canet i d'Enric Ferrer Solivares.